

elő és olvassa *A Magyar Zsidók Lapját*, amely akkor már a magyar zsidók egyetlen tájékoztatási eszköze volt.⁷¹

A Tanács „legalizálása”

Mihelyt a német és a magyar hatóságok politikája a zsidókérdés terén összhangba került egymással, megteremtődött a Zsidó Tanács működésének jogi alapja. 1944. április 19-én a kormány elfogadta az 1520/1944. M. E. sz. rendeletet: „Kormányrendelet a zsidók önkormányzata és érdekképviselete tárgyában”. A rendelet három nappal később lépett hatályba. Ezzel véget ért a március 21-én német hatalmi szóval létrehozott Tanács „illegális” korszaka. Egy történelmi forrás szerint a rendelet tervezetét Berend Béla, a Tanács tagja, és Bosnyák Zoltán, Berend tanácsbelsi tagságának támogatója dolgozta ki.⁷²

Bosnyák a magyarországi antiszemitizmus egyik vezéralakja volt, több antiszemita mű szerzője.⁷³ Pályafutását elemi iskolai tanítónak kezdte, majd sikerült iskolaigazgatói kinevezést kapnia. Jótevője, Endre László szinte a megszállás másnapján kiemelte, és a belügyminisztérium újonnan létrehozott zsidóosztályára nevezte ki.⁷⁴ Mivel zsidóügyekben szakértőnek számított, ő lett az igazgatója a náci szellemű Zsidókérdéskutató Magyar Intézetnek, és ő volt az intézet élesen antiszemita lapjának, a *Harcnak* a szerkesztője is.⁷⁵

A Berend és Bosnyák által kidolgozott eredeti terv szerint a Tanács elnevezése Magyarországi Zsidók Közösségi Szervezete lett volna 10 (5 vallási és 5 laikus) taggal. Főtitkárnak Berendet szemelték ki.⁷⁶ Tervezett szervezetének (rövidítve: MAZSIOSZ) hatáskörét Berend az 1944. április 12-én Endréhez írt levelének függelékében vázolta fel (lásd a továbbiakban). Javasolta, hogy a belügyminisztériumban hozzanak létre zsidóosztályt, amelynek közvetlen és kizárólagos hatáskörébe tartozik az egész zsidóság, s amelynek vezetője szorosan együttműködik a MAZSIOSZ igazgatóságával. Azt is javasolta, hogy a zsidókat kötelezzék arra, hogy egész vagyonukat jelentsék be az új szervezetnek (egy példányt a minisztérium kapna), s ennek egy részét az állam, másik részét állami felügyelet mellett a szervezet használja fel a zsidóság mezőgazdasági és ipari átképzésére. Ebben a tervezetben a zsidóság vezetősége kizárólag cionistákból állt volna, akiknek kilétét „pesti tárgyalásai után” kívánta felfedni. Biztosította Endrét, hogy „ő és agytrösztje” őszintén törekszik a zsidók elkülönítésére és háború utáni kivándorlására, s felajánlotta saját tervét a zsidók által viselendő Dávid-csillagra vonatkozóan.

Endre nem vette magának a fáradságot, hogy válaszoljon (mindig is igyekezett elkerülni a zsidókkal való közvetlen érintkezést, függetlenül at-